

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра генетики, селекції і насінництва ім. професора М.О. Зеленського

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан агробіологічного факультету
_____ **О.Л. Тонха**
“ ____ ” _____ 2020 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО
на засіданні кафедри генетики, селекції
і насінництва ім. проф. М.О. Зеленського
Протокол № ____ від “ ____ ” ____ 2020 р.
В.о. завідувача кафедри
_____ **О.С. Макарчук**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Генетика

спеціальність 201 «Агрономія»

освітня програма _____

Факультет (ННІ) агробіологічний

Розробники: доцент, кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник

Башкірова Н.В., старший викладач, кандидат сільськогосподарських наук, Заїка Є.В.

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2020 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Генетика (назва)

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	20 «Аграрні науки та продовольство»	
Спеціальність	201 Агрономія	
Освітня програма	201 Агрономія	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова / вибіркова	
Загальна кількість годин	90	
Кількість кредитів ECTS	3	
Кількість змістових модулів	3	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	2	2
Семестр	3	3
Лекційні заняття	30 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	год.	
Лабораторні заняття	30 год.	4 год.
Самостійна робота	30 год.	
Індивідуальні завдання		
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4 год.	

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни – формування у студентів сучасних уявлень про закономірності спадковості та мінливості на різних рівнях організації живої матерії, шляхів їх практичного використання в селекції та насінництві.

Завдання дисципліни – розширення знань щодо основних сучасних генетичних понять та процесів, які необхідні для практичної селекційної роботи та наукової роботи в науково-дослідних установах, формування умінь, що дозволяють застосовувати отримані теоретичні та практичні знання при аналізі генетичних задач і проблем.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основи спадковості та мінливості;
- генетичний, гібридологічний, популяційний, геномний та цитологічний аналізи, добре орієнтуватись на різних рівнях аналізу спадкової інформації;
- механізми збереження, реалізації та передачі спадкової інформації;
- процес реалізації генотипу в онтогенезі та в умовах оточуючого середовища;
- модифікуючі та мутагенні фактори середовища;
- теоретичні основи фенотипової та модифікаційної мінливості;
- види рекомбінації та мутацій;
- фактори еволюції за Ч. Дарвіном, мати поняття органічної еволюції.

вміти:

- використовувати систему знань про принципи генетичного аналізу рослин;
- використовувати основи математичного аналізу у вивченні мінливості та спадковості.
- користуватись методами цитологічного та гібридологічного аналізу рослин.

Набуття компетентностей:

загальні компетентності (ЗК): загальне розуміння закономірностей спадковості та мінливості на різних рівнях організації живої матерії

фахові (спеціальні) компетентності (ФК): практичне використання генетичних основ у плануванні селекційного процесу, схрещуваннях та підборі пар для схрещувань, доборах серед популяцій гібридів, створенні гетерозисних гібридів перекреснозипильних культур.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для:

- повного терміну денної (заочної) форми навчання;
- скороченого терміну денної (заочної) форми навчання.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Загальні проблеми генетики рослин.														
Тема 1. Предмет і завдання дисципліни		4	2											
Тема 2. Молекулярно-генетичні основи		8	4	2										
Тема 3. Цитологічні основи спадковості		10	2	4			4	2	2	2				

Тема 4. Закономірності спадкування ознак		10	4	4			4						
Разом за змістовим модулем 1			12	10			10	4	2	2			
Змістовий модуль 2. Мінливість, генетика популяцій													
Тема 1. Типи мінливості		24	6	6			6		2				
Тема 2. Генетика популяцій		8	2	4			4						
Разом за змістовим модулем 2		32	8	10			10	2	2				
Змістовий модуль 3. Прикладні аспекти генетики													
Тема 1. Інбридинг та гетерозис		12	4	4			4	2		2			
Тема 2. Поліплоїдія та віддалена гібридизація		9	2	2			2						
Тема 3 .Генетика імунітету рослин		8	2	2			2						
Тема 4. Генетична інженерія		7	2	2			2						
Разом за змістовим модулем 3		36	10	10			10						
Усього годин		90	30	30			30	12		6			

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Не передбачено	

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вивчення каріотипів рослин с.-г. культур	2
2	Вивчення етапів мітозу в клітинах жита та цибулі	2
3	Вивчення проходження мейозу в клітинах пиляків	2
4	Вивчення морфологічної будови хромосом	2
5	Успадкування ознак при моно- та дигібридному схрещуванні	2
6	Успадкування ознак при взаємодії алельних генів	2
7	Успадкування ознак при комплементарному та епістатичному типах взаємодії генів	2
8	Успадкування ознак при полімерному типі взаємодії генів	2
9	Успадкування ознак при зчепленні генів.	2
10	Реплікація ДНК та трансляція генетичного матеріалу	2

11	Вивчення впливу колхіцину на клітини рослин	2
12	Особливості успадкування ознак у автополіплоїдів	2
13	Чоловіча стерильність та її використання в гетерозисній	2
14	Особливості генетичних механізмів контролю вертикальної та горизонтальної стійкості рослин проти збудників хвороб та шкідників	2
15	Популяційно-генетичні процеси	2

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Не передбачено	

7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами.

Модуль II

Варіант I

Завдання 1. Опишіть будь ласка перший закон Менделя. Поясніть чим відрізняються домінантні і рецесивні гени?			
Завдання 2. Від схрещування двох генотипів рослини арабідопсису, в одного з яких рослини білоkwіткові карликові, а в іншого жовтоkwіткові з нормальною висотою, одержали гібриди F ₁ з жовтими kwітками і нормальною висотою. Яке розщеплення за генотипом і фенотипом одержимо в F ₂ , якщо ознаки успадковуються незалежно?			
Питання 1. Фенотип – це:		Питання 6. У людини стать регулюється статевими хромосомами за типом	
1	Сукупність усіх генів організму, що взаємодіють між собою	1	X0
2	Сукупність усіх ознак і властивостей організму, які утворюються внаслідок взаємодії його генотипу і навколишнього середовища	2	ZW
		3	XU
		4	Z0
Питання 2. Дигібридне схрещування це схрещування особин, що відрізняються за:		Питання 7. Які є типи неповного домінування:	
1	Однією досліджуваною ознакою	1	Наддомінування
2	Чотирма досліджуваними ознаками	2	Кодомінування
3	Двома досліджуваними ознаками	3	Неалельні гени
Питання 3. Сумісне успадкування генів, що знаходяться у одній хромосомі, називають		Питання 8. Кодомінантність – це явище	
1	множинна дія гена	1	Розщеплення ознак у другому поколінні гібридів
2	полімерія	2	Рекомбінації ознак при кросинговері у диплоїдних організмів
3	адитивне успадкування	3	спільного фенотипічного прояву обох алелів у гетерозиготи
4	зчеплене успадкування		

Питання 4. Гомозиготний організм має:		Питання 9. Виникнення при розщепленні гібридів генотипів, які перевищують спектр мінливості батьківських форм та особин за однією чи декількома ознаками називають			
1	Клітини з гомологічними хромосомами, що несуть домінантні алелі того чи іншого гена			1	Партеногенез
2	Клітини з гомологічними хромосомами, що несуть різні алелі того чи іншого гена			2	Інгібування
3	Клітини з гомологічними хромосомами, що несуть ідентичні алелі того чи іншого гена			3	Трансгресія
Питання 5. Алелі це		4	Плейотропія		
1	Однакові форми одного й того ж гена, котрі визначають різні форми (варіанти) однієї ознаки	Питання 10. Чи може ділянка ДНК, що знаходиться поряд з ділянкою гена будь якої ознаки, бути її маркером			
2	Це пара хромосом, які однакові за розміром				
3	Різні форми одного й того ж гена, котрі визначають різні форми (варіанти) однієї ознаки				
1		1	так		
		2	ні		

Модуль II

Варіант III

Завдання 1. Опишіть будь ласка третій закон Менделя. Що таке генетичний аналіз?			
Завдання 2. У квасолі стійкість до антракнозу контролюється домінантним геном А, сприйнятливість – рецесивна ознака. Стійкість до плямистості – рецесивна ознака, контролюється геном d, сприйнятливість – домінантна ознака. Схрещували стійкі до антракнозу та сприйнятливі до плямистості рослини із рослинами сприйнятливими до антракнозу та стійкими до плямистості. Записати схему схрещування, проаналізувати розщеплення за гено- та фенотипами в F1 та F2.			
Питання 1. Балансову теорію визначення статі створив		Питання 6. Явище інтерференції	
1	У. Бетсон (1902)	1	Виникає внаслідок нерівномірного розходження хромосом при мейозі
2	К. Бріджес (1922)	2	Виникає внаслідок зменшення частоти кросинговеру на одній ділянці під впливом кросинговерів на сусідніх ділянках.
3	Г. Нільсон-Еле (1909)	3	Утворення перехресті між при кросинговері
4	Т.Г. Морган (1937)	4	Виникає внаслідок збільшення частоти кросинговеру на одній ділянці під впливом кросинговерів на сусідніх ділянках
Питання 2. Полігібридне схрещування це схрещування особин, що відрізняються за:		Питання 7. При епістазі	
1	Однією досліджуваною ознакою	1	Гени при одночасній присутності в генотипі зумовлюють розвиток нової ознаки
2	Багатьма досліджуваними ознаками	2	Алелі одного гена пригнічують проявлення алелей інших генів
		3	Ступінь розвитку однієї і тієї ж ознаки зумовлений впливом ряду

			полімерних генів
3	Двома досліджуваними ознаками	4	Ген діє одночасно на декілька ознак
Питання 3. Апоміксис		Питання 8. Розставте правильно типи успадкування	
1	Гени, що зумовлюють конкретну реакцію або розвиток ознаки	1	людина А ZW
2	Спосіб насінного розмноження при відсутності каріогамії, коли зародок розвивається з клітини гаметофіту	2	курка В ZO
3	Утворення зародка яйцеклітини, що має гаплоїдне число хромосом	3	бджоли С XY
Питання 4. Закінчіть речення: число груп зчеплення відповідає числу _____		4	коники D XO
Питання 5. Реципрокні схрещування		Питання 9. Метод «сигналей» у 20х роках розробив	
1	Схрещування гібрида з однією із батьківських форм	1	М.І. Вавилов
2	Схрещування двох батьківських форм, де на першому місці жіноча особина	2	Д. Таутс
3	Два схрещування, в яких вихідні форми виступають в одному випадку у ролі материнського, а в другому – батьківського компонента	3	А.С. Серебровський
		Питання 10. Після кросинговеру кількість некросоверних особин у гібридів завжди	
		1	Більша
		2	Менша

8. Методи навчання

Вивчення дисципліни передбачає комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяють розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця з урахуванням індивідуальних особливостей учасників навчального процесу й спілкування. З метою формування професійних компетенцій широко впроваджуються інноваційні методи навчання, що забезпечують комплексне оновлення традиційного педагогічного процесу, а саме, комп'ютерна підтримка навчального процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (опрацювання дискусійних питань, тощо).

9. Форми контролю

Написання тестів, усне опитування, проведення дискусій, заслуховування доповідей, аналіз самостійної роботи.

10. Розподіл балів, які отримують студенти. Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{ат}}$.

11. Методичне забезпечення

12. Рекомендована література

Основна

1. Генетика з основами селекції. Стрельчук С.І., Демідов С.В., Бердишев Г.Д., Голда Д.М. - К. 2004. – 289 с.
2. Генетика сільськогосподарських рослин. Макрушин М.М., Созінов О.О. – К. – Урожай . – 1996. – 318 с.
3. Збірник задач з генетики. Костенко С.О., Супрун І.О. – К. – 2010. – 140с.
4. Генетика. Практикум. Соколов І.Д., Шеліхов П.В. – К. – 2003. – 213с.
5. Тоцький В.М. Генетика. – Одеса. –Астропринт. –2008. –710 с.

Допоміжна

1. Инге-Вечтомов С.Г. Генетика с основами селекции. – М.: Высшая школа. – 1989. – 348 с.
2. Генетика развития растений: Учебник для вузов. /Лутова Л.А., Проворов Н.А., Тиходеев О.Н. и др.: Под ред. С.Г. Инге-Вечтомова. - СПб.: Наука. – 2000. – 542 с.
3. Айала Ф., Кайгер Дж. Современная генетика (в 3-х томах). – М.: Мир, 1988.
4. Абрамова З.В. Практикум по генетике. – М.: Колос, 1992. – 234 с.
5. Айала Ф. Введение в популяционную и эволюционную генетику. – М.: Мир. –1984. – 328 с.

13. Інформаційні ресурси

1. www.biosciens.ws
2. www.biology.org.ua
3. www.elementy.ru
4. ncbi.nlm.nih.gov.